

РЕЦЕНЗІЯ

на дисертацію Ван Ке

«Творча постать Лю Шикуня в контексті розвитку фортепіанного мистецтва Китаю (друга половина XX – початок XXI ст.)»,
подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії
зі спеціальності 025 Музичне мистецтво

Актуальність теми дослідження. В дискурсі сучасної музикології, що демонструє динаміку зростання наукової рефлексії питань міжкультурної комунікації Схід – Захід та досягнення концептуальних вимірів інонаціонального мистецького простору, актуалізується дослідження феноменів китайської музичної культури, яка плекає свої національні традиції, зберігає ментальні коди, маркери духовного пізнання та світоглядні цінності, ілюструє самотність і багатогранність інтонаційно-образного досягнення картини світу та водночас засвідчує значущість впливу західних мистецьких надбань, художньо-освітніх парадигм, інноваційних тенденцій, імплементованих у східну культурну практику.

У цьому контексті актуальність дисертації «Творча постать Лю Шикуня в контексті розвитку фортепіанного мистецтва Китаю (друга половина XX – початок XXI ст.)», що представлена Ван Ке, є беззаперечною, адже за своєю тематикою і концептуальною спрямованістю резонує інтенціям сучасного музикологічного знання щодо інтенсифікації уваги до китайського фортепіанного мистецтва, історико-культурних детермінант його становлення та сучасної екзистенції, досягнення креативної (композиторської, виконавської, педагогічної) діяльності яскравих презентантів Піднебесної, творчість яких є концентрованим утіленням професіоналізму, майстерності, інноваційності та здатності акумулювати національний та світовий художній досвід, релевантний сучасному етапу розвитку музичного мистецтва.

Осмислюючи сутність і специфіку фортепіанного мистецтва у діалогічному культурному просторі Китаю 2-ї пол. XX – поч. XXI ст., що утворюється на перетині національних та світових (передусім європейських) мистецьких надбань, та здійснюючи глибокий аналіз історичних чинників кристалізації фортепіанної сфери, стан розвитку її музично-педагогічної та виконавської складових, Ван Ке проектує проартикульовані теоретичні постулати і сформовану концепцію на аналітичний вимір результатів творчої діяльності Лю Шикуня – видатного діяча китайської музичної культури, творчий універсум та роль діяльності якого у розвитку національного фортепіанного мистецтва Піднебесної ще й досі не отримали цілісного дослідження в українській музичній науці.

Дисертантка здійснює реконструкцію етапів життєтворчості та рецепцію полідіяльності Лю Шикуня як концертуючого піаніста зі світовим ім'ям, композитора, педагога-методиста, яскравого організатора, музично-суспільного діяча та розробника оригінальної фортепіанно-освітньої

концепції, інтегрованої в приватний музично-освітній процес КНР, з отриманням загальнонаціонального визнання та широкого розповсюдження в країні та за її межами.

Таким чином, у дисертаційній роботі, відзначеній розробкою декількох змістових векторів, і вирішенням комплексу завдань, при дотриманні магістральної дослідницької траєкторії, згідно обраній меті, – «визначити внесок видатного китайського піаніста Лю Шикуня як організатора приватної музичної освіти, педагога і композитора у розвиток фортепіанного мистецтва Китаю другої половини XX – початку XXI століть та здійснити жанрово-стильовий аналіз його основних фортепіанних творів» (стор. 22 дис.), авторкою акцентується увага на ролі універсальної особистості, її креативних проявах в мистецькому континуумі Піднебесної, здійснюється рецепція індивідуальних, персоналістичних інтенцій у музичній (фортепіанній) сфері, впливових на художньо-виконавський, мистецько-освітній, методико-педагогічний та, у широкому сенсі, – культуротворчий процес.

Ван Ке порушує важливі проблеми, вирішення яких потребує інтердисциплінарної дослідницької моделі і комплексного методологічного підходу, що уможливорює дослідити різні аспекти обраної теми, її нові ракурси.

Ступінь обґрунтованості наукових положень і висновків дисертації, достовірність її результатів досягнуто чітким формулюванням мети, коректністю постановки та вирішення завдань наукового дослідження, послідовністю і системністю розробки запропонованої в роботі комплексної концепції, ретельним відбором та систематизацією науково-теоретичних джерел, глибокою аналітикою та узагальненням музично-емпіричного матеріалу, зокрема раніше не опанованого в музикознавчому дискурсі та введеного до наукового української музикології обігу уперше.

Високий рівень достовірності отриманих результатів і висновків дисертації Ван Ке підтверджується обґрунтованістю теоретичних положень та дієвістю обраного методологічного інструментарію, що охоплює комплекс загальнонаукових підходів та методів (серед яких – системний, історико-типологічний, компаративний, біографічний тощо), а також музикознавчих методів аналітики (жанровий, стильовий). Залучення цих методів у проєкції на вивчення предмету дослідження дозволило узагальнити музично-авторські концепти творчості Лю Шикуня, окреслити її індивідуально-стильові виміри і жанрові маркери, охарактеризувати виконавську діяльність китайського митця, а також висвітлити естетико-художні засади й сутність запропонованої ним методико-практичної та виховної системи у сфері фортепіанної педагогіки, інтегрувати їх в єдину концептуальну модель.

Усебічному розкриттю предмету дослідження сприяла опора на значний теоретичний досвід осягнення заявленої проблематики, акумульований у сучасній музикології (вітчизняній та зарубіжній), аналіз та узагальнення емпіричного матеріалу, пов'язаного з волевиявленням митця (свідченнями його авторської, виконавської творчості та організаційної та педагогічної діяльності), інформаційних даних (фактолого-біографічного, методико-

практичного, історичного та особистого характеру тощо), пов'язаних із постаттю Лю Шикуня, а також процесами розгортання фортепіанного мистецтва Китаю, що постає об'єктом дисертаційного дослідження (стор. 18 тексту дис.). Достовірність одержаних результатів також досягнуто завдяки використанню значної кількості наукових джерел (193 позиції, у тому числі 48 іноземними мовами), які склали теоретичне підґрунтя роботи.

Аргументацією об'єктивності та достовірності отриманих результатів дослідження слугують здійснені аналітичні нариси авторських творів митця, розвідки щодо методико-педагогічної та освітньо-організаційної діяльності у фортепіанній сфері китайського мистецтва, а також логічна послідовність і системність викладу матеріалу, ґрунтовність висновків, які є свідченням системного наукового мислення дослідниці.

Наукова новизна отриманих результатів дослідження є багаторівневою та полягає у здійсненні першого в українському музикознавчому просторі комплексного і системного дослідження творчої діяльності (виконавської, музично-педагогічної та авторської тощо) видатного китайського піаніста і композитора Лю Шикуня, мистецька постать якого ще не стала предметом спеціального музикознавчого дослідження. Наукова новизна роботи підкреслюється здійсненням цілісної музикознавчої реконструкції життєтворчості Лю Шикуня – представника сучасної китайської фортепіанної школи, пасіонарна полідіяльність якого розгортається в контексті міжкультурного діалогу Захід–Схід, а також виокремленням і визначенням специфіки освітньо-організаційної та методико-педагогічної складової діяльності Лю Шикуня та її впливу на розвиток фортепіанного виконавства і педагогіки, фортепіанно-освітньої системи в Китаї у 2-ї половину XX – початку XXI ст. (на тлі новаційних культуротворчих процесів у цій країні).

Авторкою вперше в українському музикознавчому дискурсі досліджено та узагальнено систему музично-педагогічних принципів Лю Шикуня в контексті сучасного фортепіанного мистецтва, що слугує в умовах культурно-діалогічних процесів сьогодення значним потенціалом для імплементації їх у світову, зокрема українську фортепіанну педагогіку; визначено сутність і специфіку, а також соціокультурну роль ініційованої музикантом мережі приватних музично-освітніх закладів, що набули універсального значення та сприяли поширенню традицій фортепіанного виконавства у Піднебесній в якості культурної практики.

В новаційному ракурсі ґрунтовно та усебічно розглянуто стильові аспекти композиторської творчості митця, висвітлено художньо-естетичні орієнтири та здійснено комплексну аналітику його фортепіанного доробку, з акцентуацією жанрово-стильової, фактурної та структурно-композиційної організації творів «Битва з тайфуном» та «Молодіжний концерт» (вперше представлених в музикології), відбиття в їх мовному комплексі національно-характерних рис, ознак ладоінтонаційної інтеграції пентатонної моделі звукоорганізації, властивої китайському музичному мисленню, з усталеними традиціями європейської класико-романтичної музичної системи, що

базуються на засадах централізованої (мажоро-мінорної) ладотональної організації.

Значною позицією новизни та водночас практичного значення представленої роботи є уточнення процесу становлення і розвитку фортепіанної освіти та виконавства в Китаї у досліджуваний період, та узагальнення базових музично-педагогічних засад та особливостей функціонування китайської фортепіанної школи у зазначений період часу, що є результатом міжкультурного діалогу в музично-освітньому просторі, проявом широкої мистецької комунікації.

Слід зауважити, що окреслені позиції наукової новизни, представлені у кваліфікаційній роботі, новачісність багатьох спостережень і естетичних оцінок засвідчують плідність теоретичних пошуків у раніше не вирішених, та не досліджених питаннях в музикознавчій царині.

Практичне значення дослідження є безперечно вагомим для музикознавчого знання, теорії, історії, методики, виконавської та педагогічної практики фортепіанного мистецтва. Практичне значення роботи розкривається в різноаспектно, у різних ракурсах (науково-теоретичному, виконавсько-інтерпретаційному, музично-освітньому, музично-аналітичному, методико-педагогічному, дидактичному, інформаційному тощо), є наслідком здійснення глибокої аналітики творчого універсума Лю Шикуня, вияву багатогранності його інтелектуально-духовних та індивідуально-особистісних проявів, об'єктивованих у композиторській та виконавській творчості, в освітньому та музично-педагогічному процесах.

Наукові положення і висновки дисертації є дієвим теоретичним ресурсом для глибокого розуміння сучасних культурно-мистецьких процесів в китайській фортепіанній музиці та подальших досліджень цієї сфери мистецтва. Результати запропонованого дослідження можуть бути використані у професійній, зокрема творчо-виконавській діяльності, в музично-педагогічній сфері, зокрема в лекційних курсах та практикумах у межах дисциплін «Музична китаїстика», «Методика викладання гри на фортепіано», «Музична педагогіка», «Сучасна музика», «Музичне сходознавство», «Музична інтерпретація» тощо.

Здійснена музикознавча аналітика фортепіанних опусів композитора, зокрема «Битва з тайфуном», «Молодіжний концерт» з акцентуацією жанрово-стильового потенціалу, формотворчих маркерів, композиційної специфіки тощо слугує вагомими теоретичним фундаментом подальшої музично-аналітичної розробки, творчої, передусім концертно-виконавської діяльності, виявляє прикладну орієнтацію та здатність впровадження у виконавський та освітній процес, сприяє розширенню стильових горизонтів сучасного академічного фортепіанного виконавства.

Представлений у роботі та раніше не опанований музикологією фактологічний матеріал, низка наукових спостережень, узагальнень та висновків, важливих для усвідомлення сутності фортепіанного мистецтва Китаю, збагачує систему уявлення про китайську культуру.

Особливу увагу заслуговує детальний аналіз педагогічної та організаційної діяльності Лю Шикуня, на засадах дослідження і систематизованих методичних підходів Ван Ке виокремила принципи функціонування сучасної китайської фортепіанної освіти. Створена музикантом розгалужена мережа приватних навчальних центрів розглядається не лише як унікальне соціокультурне явище, а й як ефективна модель масової музичної освіти, що може бути адаптована до інших культурних контекстів.

Повнота викладеного матеріалу дисертації в наукових публікаціях.

Аналіз зарахованих за темою дисертації 10 одноосібних публікацій здобувачки, з яких 3 статті надруковано у фахових виданнях, рекомендованих МОН України; 2 статті – в інших виданнях; 5 тез наукових доповідей, виданих у збірниках матеріалів науково-практичних конференцій, засвідчують ґрунтовну презентацію в них основних змістових положень роботи, слугують переконливим доказом докладного висвітлення результатів розробки обраної теми та висновків пропонованого дослідження, здійсненого дисертанткою самостійно.

Структура та зміст дисертації відповідають встановленим вимогам і критеріям щодо побудови і стилю викладу наукового тексту, аргументації вихідних науково-теоретичних положень. Текст кваліфікаційної роботи викладено послідовно і логічно. Структура дисертації обумовлена об'єктом і предметом, а також метою і завданням дослідження та містить необхідні, логічно пов'язані між собою компоненти, зокрема: Анотацію, Вступ, складається з трьох змістових розділів (диференційованих на 8 підрозділів), Висновки, Список використаних джерел (з 236 позиції, значна кількість з яких – іншомовні джерела, зокрема китайською) та 3-х Додатків, що включають список публікацій дисертантки (Додаток А), нотні приклади музичних творів Лю Шикуня, розглянуті в аналітичному розділі роботи (Додаток Б), візуально-ілюстративні матеріали (Додаток В).

Перший розділ дисертації – «Мистецька постать Лю Шикуня в сучасному фортепіанному мистецтві Китаю», диференційований на три підрозділи, характеризується теоретичною скерованістю, змістовою насиченістю, відзначається широтою охоплення джерельної бази, комплексністю презентації матеріалу, високим рівнем його узагальнення та переконливою науковою аргументацією.

Підрозділі 1.1. – «Огляд джерельної бази та історіографії проблеми», системно і послідовно презентує теоретико-методологічні засади дослідження, висвітлює заявлену проблематику в концептосфері сучасної музикології, з акцентом на аналітиці китайських наукових та ін. інформаційних першоджерел, та розглядає досліджуване предметне поле, виходячи з тривимірної диференціації розглянутої літератури (загального інформаційно-довідкового і біографічного типу з питань життєтворчості Лю Шикуня; особистого (інтерв'ю митця) та науково-теоретичного характеру, в яких «аналізуються різні аспекти музичної творчості Лю Шикуня від його концертно-виконавської діяльності та композиторської справи й до освітньо-

організаційної, педагогічної, громадської, комерційної тощо» (стор. 31 дис.); наукові роботи, що віддзеркалюють тенденції розвитку фортепіанного мистецтва і музичної культури Китаю.

Яскравим унаочненням фінальної частини підрозділу 1.1., є розроблена структура джерельної бази дослідження музичної творчості Лю Шикуня (стор. 44).

Важливим здобутком роботи є розглянута в підрозділі 1.2. специфіки розвитку фортепіанної культури Китаю (воконавства та освіти) др. половини ХХ – початку ХХІ ст., що досягається в широкому соціокультурному й соціоісторичному контексті. Простежуючи шляхи кристалізації фортепіанної освіти в Пізньобесній, Ван Ке акцентує увагу на чинниках інонаціонального впливу на становлення національної фортепіанної традиції (передусім європейського), окреслює іманентні ознаки, формування яких забезпечує унікальність феномена китайської фортепіанної школи.

Аналізуючи значний обсяг матеріалів з китайських періодичних видань, а також музикознавчі праці китайських дослідників 2-ї половини ХХ – початку ХХІ ст., Ван Ке характеризує освітній, реконструює процес становлення китайської фортепіанної школи в діалозі Захід–Схід, починаючи від педагогічної діяльності в Китаї європейських піаністів, навчання талановитої китайської молоді в Європі і США до створення національних фортепіанної традиції, пов'язаної з іменами відомих китайських музикантів і педагогів Дін Шаньде, І Кайцзи та ін.

Ван Ке розкриває детермінанти та етапи становлення фортепіанного мистецтва в Китаї ХХ – початку ХХІ ст. в контексті масштабного культурно-діалогічного процесу, що охоплює суспільну свідомість, державний устрій, культурну політику, мистецьку сферу, пов'язану з опануванням західних художньо-стильових моделей і мовних засобів, незвичних для східної культури, їх адаптації в китайському мистецтві.

Реконструкції життєтворчості Лю Шикуня із широким висвітленням етапів художньої біографії митця (становлення професіоналізму, розквіт виконавської діяльності, становлення педагогічних ідей), розглянутих в єдності та органічній цілісності із формами вияву його багатогранної діяльності, що є проявом особистісного універсалізму, присвячений підрозділ 1.3. Творчий універсум піаніста і композитора дослідника висвітлює в контексті семантичної еволюції національної музичної культури, що є принципово важливим фокусом розгляду.

Дослідницькі лінії, започатковані у І-му розділі роботи, знаходять продовження у 2-му та 3-му розділах дисертації, в яких доповнюються та конкретизуються теоретичні міркування, здійснюється аналітика педагогічних методик і мистецьких поглядів (2-1 розділ роботи) та авторських творів Лю Шикуня. Завдяки такому такому алгоритму авторці вдається забезпечити наскрізний розвиток основних ідей, висвітлити різні грані творчої особистості китайського музиканта, які розповсюджуються на аналітичні підрозділи, кожний з яких є ілюстрацією науково-теоретичних положень роботи.

Матеріал Розділу 2 дисертації – «Освітня діяльність Лю Шикуня в контексті розвитку фортепіанного мистецтва Китаю (друга половина XX – початок XXI ст.), що містить 3 підрозділи, на широкому емпіричному матеріалі переконливо доводить суттєву роль сутність процесу становлення і розвитку фортепіанно-освітньої системи в Піднебесній на тлі інтегративних тенденцій в китайській музичній культурі щодо засвоєння та адаптації інонаціональних мистецьких традицій, методико-педагогічних систем у фортепіанній царині та адаптації в національному просторі запозиченого досвіду з подальшою трансформацією та утворенням унікального синтезу з урахуванням китайських духовно-світоглядних орієнтирів, філософських традицій та константних естетико-культурних настанов.

Дослідниця визначає та узагальнює головні аспекти методико-педагогічної системи та естетичних поглядів Лю Шикуня, які постали основою приватної музичної освіти, що отримала широкий культурний резонанс, отримала масовий характер (через відкриття «Дитячих центрів фортепіанного мистецтва»). В роботі доведено роль Лю Шикуня як ініціатора ідеї та фундатора освітньої концепції, що позначилася на зростанні професіоналізації китайського фортепіанного виконавства.

В дослідженні докладно висвітлено концептуально-методологічні принципи фортепіанної педагогіки Лю Шикуня, що корелює з настановами сучасної освіти (в аспекті гуманізації), містить спрямовані особистісний і творчий розвиток музиканта та оволодіння виконавською майстерністю у комплексі складових з урахуванням індивідуальної траєкторії до учня, що повністю відповідає сучасним концептам гуманістичної музичної освіти.

Кульмінацією у розробці комплексної концепції роботи є Третій розділ дисертації, який слугує виразом реалізацією музично-аналітичного аналітичного потенціалу дисертантки, демонструє важливий для дослідження ракурс виявлення творчого універсума Лю Шикуня – музично-авторський. На засадах використання музично-аналітичних методів, дослідниця здійснює глибоке занурення у композиційну логіку, фактурну організацію, жанрово-стильові обрії знакових творів митця – «Битви з тайфуном» (підрозділі 3.1) як взірця сольної віртуозної транскрипції, що синтезує риси сюїти, фантазії та рапсодії, а також (підрозділ 3.2,) «Молодіжного концерту», що інтегрує модель європейського концертного жанру зі стильовими рисами і ладоінтонаційною специфікою китайського мелосу естетичними і смисловими пріоритетами китайської музичної культури.

Висновки підсумовують і концентрують основні результати дослідження, і є унаочненням завершеності та цілісності рецензованої кваліфікаційної роботи. Представлені висновки логічно доводять, що поставлена у дисертації мета була досягнута, завдання, сформульовані у вступі – виконані у повному обсязі

Таким чином, дисертація Ван Ке «Творча постать Лю Шикуня в контексті розвитку фортепіанного мистецтва Китаю (друга половина XX – початок XXI ст.)», подана на здобуття наукового ступеня доктор філософії за спеціальністю 025 Музичне мистецтво, повністю відповідає вимогам МОН

України щодо кваліфікаційних праць подібного рангу, зокрема Наказу Міністерства науки і освіти України «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» від 12 січня 2017 року №40 (з наступними змінами) та «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради, закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року №44.

Відсутність порушення академічної доброчесності. Ретельний аналіз представленої дисертаційної роботи засвідчив відсутність порушень здобувачкою засадничих принципів і сучасних норм академічної доброчесності. Звіт перевірки тексту дисертації Ван Ке на унікальність, здійсненої за допомогою антиплагіатної системи **StrikePlagiarism**, підтвердив відсутність у ньому ознак плагіату.

Дискусійні положення та зауваження до дисертації.

Високо оцінюючи дисертацію Ван Ке, висловлю кілька зауважень і запитань уточнюючого та дискусійного характеру:

1. У тексті роботи є незначна неточність: названо китайського піаніста Фу Цун переможцем Шопенівського конкурсу в 1955 році, у той час як згаданий музикант отримав III, а не I премію. Переможцем цього конкурсу був польський піаніст Адам Харасевич.

2. Серед аналізованих та узагальнених у роботі методико-педагогічних та принципів фортепіанно-освітньої системи Лю Шикуня, авторкою роботи акцентовано увагу на музично-психологічних аспектах (розвитку інтелекту, пам'яті, психоемоційної сфери у навчанні гри на інструменті), загальних настанов (дотримання співвідношенні таланту і роботи в освітньому процесі, принципу поступовості тощо), а також виокремлено позицію китайського митця щодо можливості навчання гри в ранньому віці, з уточненням: «дотримання правильного режиму дня (нешкідливого для дитячого здоров'я та психіки) та застосування відповідних методик». На які саме освітні методики і практики навчання вказує Лю Шикунь? Чи розглядали Ви саме ці методики (раннього навчання) під час звернення до методико-педагогічних принципів китайського митця? Якщо так, у чому полягає їх специфіка?

Загальний висновок.

Дисертація Ван Ке «Творча постать Лю Шикуня в контексті розвитку фортепіанного мистецтва Китаю (друга половина XX – початок XXI ст.)», подана на здобуття наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 025 Музичне мистецтво, є самостійним, завершеним, цілісним, теоретично аргументованим, практично значущим науковим дослідженням, що присвячене актуальній темі, характеризується концепційною глибиною, новаційністю й переконливістю вирішення завдань і досягнення мети.

Результати, представлені в дослідженні, мають наукову та практичну цінність, створюють широкі перспективи подальшої мистецтвознавчої розробки феномену китайської фортепіанної культури, усвідомлення сутності і специфіки сучасного піаністичного мистецтва, методологічних та методико-практичних настанов фортепіанної педагогіки Піднебесної, а також

сприяють досягненню актуальних питань музичної китаїстики, поглибленому розумінню ролі мистецької особистості з ознаками універсалізму на сучасні культуротворчі та комунікативно-діалогічні процеси.

Робота виконана на високому науково-теоретичному рівні, має наукову новизну та практичну значущість, містить низку нових та достовірних наукових результатів, що засвідчують важливість проведеного дослідження для сучасної музикології. На підставі вищезазначеного вважаю, що автор дисертації «Творча постать Лю Шикуня в контексті розвитку фортепіанного мистецтва Китаю (друга половина XX – початок XXI ст.)» – Ван Ке заслуговує на присудження ступеня доктора філософії в галузі знань 02 Культура і мистецтво за спеціальністю 025 Музичне мистецтво.

Рецензент,
Доктор мистецтвознавства, доцент,
завідувач кафедри теорії та історії музики
Харківської державної академії культури

Ірина КОНОВАЛОВА